

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26.04.2011, sp. zn. 23 Cdo 4799/2010, ECLI:CZ:NS:2011:23.CDO.4799.2010.1

Číslo: 127/2011

Právní věta:

Žalobce má nárok na zaplacení smluvní pokuty uplatněné žalobou v procentní výši ze zajištěné pohledávky za každý den prodlení od určitého dne do zaplacení ve výši splatné ke dni, kdy soud o žalobě rozhodne.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 26.04.2011

Spisová značka: 23 Cdo 4799/2010

Číslo rozhodnutí: 127

Číslo sešitu: 9

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Smluvní pokuta, Splatnost pohledávky

Předpisy: obch. zák.

§ 340

§ 544 obč. zák.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

K r a j s k ý s o u d v B r n ě r o z s u d k e m z e d n e 1 8 . 1 2 . 2 0 0 8 , v e z n ě n í u s n e s e n í K r a j s k é h o s o u d u v B r n ě z e d n e 9 . 4 . 2 0 0 9 , z a s t a v i l r í z e n í , p o k u d j d e o č á s t k u 6 0 9 9 1 5 K č (v ý r o k I) , u l o ž i l ž a l o v a n é p o v i n n o s t z a p l a t i t ž a l o b k y n i č á s t k u 6 9 0 1 1 8 8 , 2 3 K č d o t ř í d n ů o d p r á v n í m o c i r o z s u d k u (v ý r o k I I) a r o z h o d l o n á h r a d ě n á k l a d ů r í z e n í (v ý r o k I I I) a n á v r h u ž a l o b k y n ě n a s t a n o v e n í p ř e d b ě ž n ě v y k o n a t e l n o s t i r o z s u d k u (v ý r o k I V) . K r a j s k ý s o u d j a k o s o u d p r v n í h o s t u p n ě j e d n a l v o p a k o v a n ě m r í z e n í , k d y m u n a z á k l a d ě r o z s u d k u N e j v ý š š í h o s o u d u z e d n e 1 0 . 1 . 2 0 0 8 b y l a v ě c v r á c e n a k n o v ě m u p r o j e d n á n í a r o z h o d n u t í . V r í z e n í b y l o z j i š t ě n o , ž e ž a l o v a n á z a p l a t i l a ž a l o b k y n i č á s t k u 6 0 9 9 1 5 K č , k t e r á b y l a z b y l o u č á s t í ú h r a d y z a d í l o p r o v e d e n é ž a l o b k y n í , d n e 1 8 . 5 . 2 0 0 7 a ž a l o b k y n ě p r o t o v z a l a s v o u ž a l o b u o h l e d n ě t ě t o č á s t k y z p ě t . S p o r n á v š a k z ů s t a l a m e z i ú č a s t n í k y r í z e n í . č á s t k a 6 9 0 1 1 8 8 , 2 3 K č , k t e r á p o d l e ž a l o b k y n ě p ř e d s t a v o v a l a p ř í s l u š e n s t v í z a p l a c e n é č á s t k y a b y l a s a n k c í z a p r o d l e n í ž a l o v a n é s ú h r a d o u c e n y d í l a . Ž a l o b k y n ě u v e d l a , ž e n a z a p l a c e n í t ě t o č á s t k y t r v á .

N a z á k l a d ě p r o v e d e n ý c h d ů k a z ů v r á m c i c e l ě h o r í z e n í d o s p ě l s o u d p r v n í h o s t u p n ě k z á v ě r u , ž e v r í z e n í b y l o p r o k á z á n o , ž e m e z i ú č a s t n í k y r í z e n í b y l a d n e 2 4 . 1 0 . 1 9 9 6 u z a v ř e n a s m l o u v a o d í l o d l e § 5 3 6 a n á s l . o b c h . z á k . , v e k t e r é s e ž a l o b k y n ě j a k o z h o t o v i t e l k a z a v á z a l a p r o v ě s t p r o ž a l o v a n o u d í l o

specifikované v článku II. předmětné smlouvy o dílo a žalovaná se zavázala v článku VI. za dílo zaplatit cenu ve výši 1 152 300 Kč bez daně z přidané hodnoty.

V článku VI., odstavci 2 předmětné smlouvy o dílo, bylo dohodnuto, že podkladem pro vystavení faktury je předání příslušných částí tvořících předmět plnění podle této smlouvy. V článku VI., odstavci 5 byla dohodnuta majetková sankce nazvaná poplatek z prodlení. S ohledem na závěry odvolacího i dovolacího soudu, a také s ohledem na platnou judikaturu (rozhodnutí Nejvyššího soudu publikované ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek číslo [19/1994](#), kde bylo vysloveno, že právo na poplatek z prodlení nevyplývá z žádných platných obchodněprávních předpisů, tudíž takovou majetkovou sankci mohou strany sjednat jako smluvní pokutu ve smyslu § 544 obč. zák.), konstatoval soud prvního stupně, že v daném případě se jedná o smlouvenou majetkovou sankci, a to smluvní pokutu, za porušení povinnosti spočívající ve včasné úhradě ceny za dílo. Tato smluvní pokuta byla smlouvena ve výši 0,5 % z nezaplacené částky za každý kalendářní den prodlení. Takto smlouvená smluvní pokuta nebyla soudem shledána v důsledku žalovaným uplatněného moderačního práva za nepřiměřeně vysokou, neboť dle platné judikatury ani smluvní pokuta ve výši 1 % denně z nezaplacené částky není nepřiměřenou smluvní pokutou vzhledem k významu a hodnotě zajištěného dluhu. Při posuzování nepřiměřenosti smluvní pokuty nepřihlédl soud ani k té okolnosti, že smluvní pokuta se zvýšila na několikanásobek zajištěné jistiny v důsledku plynutí času, tedy v důsledku délky prodlení žalovaného, neboť tato okolnost se nemůže přičítat k tíži žalobce, pro jehož ochranu v tomto případě byla předmětná smluvní pokuta smlouvena. Podmínky pro snížení smluvní pokuty dle § 301 obch. zák. nebyly soudem shledány, proto byla smluvní pokuta přiznána za celou dobu prodlení, tedy od počátku prodlení až do dne zaplacení žalované částky, tedy doplatku ceny díla.

K odvolání žalobkyně V r c h n í s o u d v Olomouci rozsudkem ze dne 5. 1. 2010 rozsudek soudu prvního stupně v napadené části, tj. ve výroku II, potvrdil, pokud šlo o částku 109 784,70 Kč, ve zbytku, tj. v částce 6 791 403,53 Kč rozsudek soudu prvního stupně změnil a žalobu v tomto rozsahu zamítl. Dále rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Odvolací soud shledal, že k řádnému převzetí díla došlo dne 16. 4. 1997. Žalovaná se tak dostala se zaplacením ceny díla do prodlení a podle ujednání ve smlouvě jí vznikla povinnost zaplatit žalobkyni sjednanou smluvní pokutu ve výši 0,5 % z nezaplacené částky za každý kalendářní den prodlení. Sjednaná výše 0,5 % z nezaplacené částky za každý kalendářní den prodlení není ani podle názoru odvolacího soudu nepřiměřeně vysokou smluvní pokutou, kterou by bylo možno postupem dle § 301 obch. zák. moderovat. Odvolací soud se zcela ztotožňuje s posouzením provedeným soudem prvního stupně v odůvodnění napadeného rozsudku. Odvolací soud zdůrazňuje, že ustálená judikatura soudů vyššího stupně smluvní pokutu ve výši 1 % denně z nezaplacené částky hodnotí jako přiměřenou. Protože dovolací soud předchozí rozhodnutí odvolacího soudu, jakož i rozhodnutí soudu prvního stupně zrušil a věc vrátil k dalšímu řízení, je podle ustanovení § 243d odst. 1, věta první, o. s. ř. odvolací soud, stejně jako soud prvního stupně, vázán jeho právním názorem vysloveným v tomto zrušujícím rozhodnutí. Soud prvního stupně se však právním názorem vysloveným dovolacím soudem důsledně neřídil, když nárok na smluvní pokutu přiznal i za dobu po zahájení řízení, ač dovolací soud ve svém rozsudku na straně 4 odstavec první poslední dvě věty vyslovil názor, že „nárok na smluvní pokutu by mohl být oprávněně uplatněn pouze do podání žaloby. Ve zbytku musí být zamítnut.“ V rozporu s vázaností tímto názorem přiznal soud prvního stupně smluvní pokutu za celou dobu prodlení žalované až do zaplacení zbývajících částí úhrady za dílo. Odvolací soud vyslovil, že je vázán právním názorem dovolacího soudu, že smluvní pokutu lze přiznat pouze do podání žaloby. V rámci předvídatelnosti soudního rozhodnutí žalobkyni doporučil vzít v úvahu tento právní názor Nejvyššího soudu s tím, že „zbytek“, ohledně něhož musí být žaloba zamítnuta, se týká částky 6 791 403,53 Kč. Žalobkyně přesto odmítla žalobou v této části disponovat a poukázala na to, že právní názor Nejvyššího soudu je neodůvodněný a odvolací soud by se jím neměl řídit. Odvolací soud však je povinen ze zákona, podle výše označeného ustanovení, právní názor dovolacího soudu respektovat. Smluvní pokuta za 36 dnů, to je od 8. 3. 2001 do dne zahájení řízení, činí 109 784,70 Kč. V této části je tedy třeba žalobě

vyhovět a žalovanou zavázat smluvní pokutu v této výši zaplatit, když důvody k moderaci této výše smluvní pokuty dány nejsou. Odvolací soud proto výrok II. ohledně zaplacení této částky rozsudek soudu prvního stupně postupem dle § 219 o. s. ř. potvrdil. Ohledně zbývající části 6 791 405,53 Kč rozsudek v tomto výroku postupem dle ustanovení § 220 odst. 1 písmo a) o. s. ř. změnil tak, že žaloba se zamítá, když soud prvního stupně se při rozhodnutí o této části nároku na smluvní pokutu právním názorem dovolacího soudu neřídil.

Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání podle jeho obsahu pouze do části výroku I., jímž byl změněn rozsudek soudu prvního stupně. Přípustnost opírá o ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř. Důvodnost dovolání spatřuje ve skutečnosti, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (§ 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř.). Podle názoru dovolatelky má smluvní pokuta sankční charakter a má vést k řádnému plnění smluvních povinností. Z judikátu [R 36/2003](#) vyplývá, že " každým dalším dnem po dobu, po kterou trvá prodlení, dlužník opětovně porušuje svoji povinnost plnit řádně a včas, a proto za každý další den prodlení vzniká věřiteli další právo na smluvní pokutu. Dle ustanovení § 365 obch. zák. je dlužník v prodlení, jestliže nesplní řádně a včas svůj závazek, a to až do doby poskytnutí řádného plnění nebo do doby, kdy závazek zanikne jiným způsobem. Podání žaloby však nemá za následek zánik závazku, ale vymožení jeho splnění. Povinnost dlužníka plnit závazek trvá i po podání žaloby. Dle názoru dovolatelky trvá právo na zaplacení smluvní pokuty i po podání žaloby tedy až do doby splnění závazku, resp. do zaplacení dlužné částky. Na tomto místě dovolatelka považuje za nutné zdůraznit, že sjednání této smluvní pokuty bylo projevem svobodné vůle obou smluvních stran, dovolatelky i žalované, a byla sjednána pro obě smluvní strany ve stejné výši. Dovolatelka podotýká, že délku, po kterou smluvní pokuta náleží, žalovaná nezpochybňovala, a to ani v podaném dovolání ze dne 11. 6. 2007. K závěru, že nárok žalobkyně na zaplacení smluvní pokuty v požadované výši je oprávněný, dospěl po opětovném projednání věci i Krajský soud v Brně jako soud prvního stupně. Jeho rozsudek však odvolací soud změnil. Dovolatelka je přesvědčena, že napadený rozsudek nemá oporu v hmotném právu. Ve svém rozsudku se odvolací soud odvolává na to, že je vázán právním názorem dovolacího soudu, že nárok na smluvní pokutu by mohl být oprávněně uplatněn pouze do podání žaloby. Zákon však nevylučuje ani sjednání výše pokuty vyjádřené procentní sazbou ani uvedení výše smluvní pokuty do závislosti na době, po kterou dlužník svůj závazek porušuje, tedy za každý den prodlení. Dále je dovolatelka přesvědčena o tom, že tento způsob sjednání smluvní pokuty není v zákoně zakázán ani ze zákonného ustanovení přímo nevyplývá nemožnost sjednání smluvní pokuty za každý kalendářní den prodlení. Ujednání účastníků řízení o smluvní pokutě bylo podle dovolatelky učiněno v souladu se zákonem a svobodnou vůlí stran při uzavírání smluv a nárok na smluvní pokutu může být oprávněně uplatňován po celou dobu prodlení dlužníka, tedy do zaplacení dlužné částky. Z tohoto důvodu se dovolatelce jeví právní názor dovolacího soudu v této věci jako neodůvodněný. Dovolatelka je toho názoru, že Vrchní soud v Olomouci jako odvolací soud měl rozhodnutí Krajského soudu v Brně jako soudu prvního stupně potvrdit v plném rozsahu.

K dovolání žalobkyně podala vyjádření žalovaná a uvedla v něm, že považuje rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci za správné, neboť odvolací soud vycházel z právního názoru vysloveného Nejvyšším soudem v předchozím řízení.

N e j v y š š í s o u d zrušil rozsudek odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř., zkoumal, zda je dovolání přípustné. Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští. Proti měnícímu rozsudku odvolacího soudu je dovolání přípustné za podmínek uvedených v § 237 odst. 1 písmo a) o.

s. ř., neboť směřuje proti rozsudku odvolacího soudu, jímž byl změněn rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé.

Pokud jde o důvodnost dovolání, naplňují dovolací tvrzení dovolatele po obsahové stránce dovolací důvod nesprávného právního posouzení. Právní posouzení věci je činnost soudu spočívající v podřazení zjištěného skutkového stavu pod hypotézu (skutkovou podstatu) vyhledané právní normy a v učinění závěru, zda a komu soud právo či povinnost přizná či nikoliv.

Nesprávným právním posouzením věci je obecně omyl soudu při aplikaci práva na zjištěný skutkový stav (skutková zjištění), tj. jestliže věc posoudil podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, která byla správně určena, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

V posuzované věci byla předmětem sporu povinnost žalované zaplatit smluvní pokutu za opožděnou úhradu ceny díla. Tato smluvní pokuta nepředstavuje příslušenství pohledávky na zaplacení ceny díla, nýbrž je samostatným právním nárokem, jehož oprávněnost je závislá na zjištění, zda byla žalovaná s platbou v prodlení, a jeho splatnost je závislá na tom zda byla žalobkyni známa výše smluvní pokuty a zda žalobkyně vyzvala žalovanou k plnění. Podle ustanovení § 340 odst. 1 obch. zák. je dlužník povinen zaplatit závazek v době, kterou si s věřitelem dohodl. Pokud není žádné dohody, je dlužník povinen zaplatit bez zbytečného odkladu po výzvě věřitele (§ 340 odst. 2 obch. zák.).

Pokud tedy bylo v řízení prokázáno, že dne 16. 4. 1997 došlo k řádnému předání díla, měla žalovaná zaplatit žalobkyni cenu za toto dílo. Protože se tak nestalo, dostala se žalovaná do prodlení, které bylo sankcionováno sjednanou smluvní pokutou ve výši 0,5 % z nezaplacené částky za každý kalendářní den prodlení. Žalobkyni ke dni podání žaloby vznikl nárok na zaplacení smluvní pokuty pouze ve výši představující prodlení do dne podání žaloby (k tomuto dni byla zřejmá délka prodlení i výše smluvní pokuty) a žalobu je nutno považovat za výzvu žalobkyně, aby žalovaná splnila svůj dluh spočívající ve smluvní pokutě za prodlení se zaplacením ceny za dílo. Pokud se jednalo o nárok na zaplacení smluvní pokuty, který vznikl v souvislosti s prodlením se zaplacením zajištěné částky v průběhu soudního řízení, nebyla tato pohledávka splatná, neboť žalobkyně neučinila vůči žalované hmotněprávní úkon ve smyslu § 340 odst. 2 obch. zák. – po vzniku práva na zaplacení smluvní pokuty nevyzvala žalovanou na její zaplacení s ponecháním lhůty bez zbytečného odkladu na zaplacení této částky žalovanou. O hmotném právu soud účastníky nepoučuje. Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 10. 1. 2008, sp. zn. [32 Cdo 3853/2007](#), proto nemohl vyslovit jiný názor, než ten, že žalovaná je povinna zaplatit smluvní pokutu za prodlení, v němž byla k okamžiku zahájení řízení.

Jiná však byla situace v opakovaném řízení, a to počínaje řízením u soudu prvního stupně. Dlužná částka úhrady za dílo byla již zaplacená, byla tedy známa celková doba prodlení i celková výše smluvní pokuty. Žalobkyně ji vyčíslila a vyjádřila se v průběhu řízení před soudem prvního stupně, že na úhradě smluvní pokuty trvá. Toto vyjádření směřovalo k žalované jako druhé smluvní straně, která byla jednání přítomna a výzvu slyšela. Pokud žalobkyně takto uplatnila svoje právo na smluvní pokutu, jde o řádný způsob výzvy věřitele dlužníkovi k úhradě pohledávky. Obchodní zákoník žádné požadavky na okamžik výzvy (s výjimkou pravidla, že věřitel je oprávněn vyzvat dlužníka k plnění ihned po uzavření smlouvy) ani na způsob či formu této výzvy nestanoví. Po prohlášení žalobkyně v rámci řízení u soudu prvního stupně, že na zaplacení smluvní pokuty trvá, se stala částka smluvní pokuty splatnou po uplynutí lhůty bez zbytečného odkladu, o kterou nelze žalovanou zkrátit a ponechat jí možnost k zaplacení předmětné pohledávky. Po uplynutí této lhůty byla žalovaná povinna bez zbytečného odkladu zaplatit vymáhanou pohledávku žalobkyni. Odvolací soud nepřihlédl dostatečně k uvedeným novým skutkovým okolnostem, které nastaly ke dni jeho rozhodnutí, a povinnosti upravené v § 340 obchodního zákoníku chybně interpretoval, když přiznal žalobkyni úhradu smluvní pokuty jen do okamžiku zahájení předchozího řízení s odůvodněním, že je vázán vysloveným právním názorem odvolacího soudu.

Nejvyšší soud s ohledem na to, že shledal důvodné námitky dovolatelky uvedené v dovolání, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), rozsudek odvolacího soudu v napadeném rozsahu (tj. v měnící části výroku I. a souvisejících výroků o nákladech řízení II. a III.) zrušil (§ 243b odst. 2, část věty za středníkem, o. s. ř.) a vrátil mu věc v tomto rozsahu k dalšímu řízení.